

Багамаз

Колькі ўжо творцаў брала на варштат гісторыю Ільлі Клімовіча, прарока, а ўсё знаходзяцца новыя. Надоечы ў беластоцкім кінатэатры “Тон” можна было паглядзець мастацкі фільм Кшыштафа Вайцяхоўскага* “Гісторыя аб прароку Ільлі Вершалінскім” ды пагутарыць з рэжысэрам.

Фабула кінакарціны кволенькая, нягледзячы на тое, што працавалі над сцэнарам аж-но тры майстры — Мар’ян Пілёт**, Эрнэст Брыль і рэжысэр. У аднаго селяніна памірае адзіны сын, што мацуе гэтага селяніна ў атэізме, якога ён набраўся падчас бежанства ў Расеі. Мацуюць яго і мясцовыя камуністы, шчодро поячы селяніна гарэлкай. Жонка селяніна, якая лічыцца бясплоднай, ідзе да Ільлі, прарока, ды нейкім цудам зацяжарвае. Муж, які сьледам за жонкай прывалокся ў Вершалін, хоча забіць Ільлю (слухна падазраючы, што жонка зацяжарыла менавіта з прычыны прарока). Цкуюць мужа на прарока і камуністы, поячы гарэлкай. Усё ж такі селянін Ільлю не забівае, а толькі робіцца ягоным таварышам. У канцы прыходзяць саветы, селянін вязе кудысьці Ільлю, пераймаюць іх мясцовыя камуністы і забіраюць прарока. Гэта мае быць, паводле рэжысэра, гісторыя Юды, хаця я так і не зразумеў, чаму менавіта яго.

Уся карціна — гэта нейкая “цэпэлія”***, у чым прызнаўся сам аўтар. Ягонае “цэпэліяда” перасягнула ўсе межы прыстойнасьці. Беларускія сяляне апранутыя ў строі, якіх тут ніхто ніколі і ня бачыў, пяюць украінскія песні (у выкананьні вядомага хору “Жураўлі”****) зь нейкім прыдняпроўскім напевам. Мясцовую моўную спэцыфіку акторы стараюцца перадаць шляхам “сьледзікаваньня”. Тое самае было б, калі б нейкі немец рабіў фільм пра сілезцаў і загадаў ім гаварыць на нейкім нямецкім жаргоне, сьпяваюць чэскія песні, і толькі па-польску не было б у фільме ані слова. Калі мужыкоў Вайцяхоўскі паказаў як з “цэпэліі”, дык камуністаў — як з коміксу, у паэтыцы гайнаўскага бару “Ў Валодзі”, поўнага памятак па скрышэлай імперыі.

Розныя людзі займаліся дагэтуль “грыбоўшчынай”. Нашаму глядачу асабліва запам’ятаўся Тадэвуш Слабадзянак****, які залішне прыбаўляў “прафанум” да “сакрум”.

Вайцяхоўскі свой фільм рабіў “на каленях”. Паводле яго, усе жыхары Ўсходняй сыцыяны чакаюць цудоўнага вяртаньня прарока Ільлі, хаця самі сабе ў гэтым не прызнаюцца, а Ільля будзе прызнаны сьвятым Праваслаўнай царквою.

Які “опус” можа стварыць чалавек з такімі ведамі? Адно “кіч”. Ільля Слабадзянка выклікаў абурэньне, Ільля Вайцяхоўскага — толькі сьмех. Я глядзеў гэты фільм у кампаніі некалькіх беларусаў. Сьмяяліся мы безупынна, стараліся паўстрымацца (бо не выпадае) і зноў выбухалі сьмехам, да сьлёз.

Багамазамі называлі калісьці кірмашовых пісцоў іконаў, якія “мазалі багоў”. Усё ж такі яны, хаця і няўмела, пісалі іконы сапраўдных сьвятых. Вайцяхоўскі стварыў карціну ў гонар фальшывага бога. Ягонае ідалапаклоньніцтва абышлося падаткаплатніку, як ён сам сказаў, вельмі танна — усяго ў мільярдаў восем старых злотых. Два гадавыя бюджэты беларускай культуры ў Польшчы.

Друкуецца паводле:

Ніва. 1997. 7 сьнежня. № 49. С. 8.

* Вайцяхоўскі (Wojciechowski) Кшыштаф (нар. 1939) — польскі рэжысэр. — **Рэд.**

** Пілёт (Pilot) Мар’ян (нар. 1936) — польскі пісьменьнік і сцэнарыст. — **Рэд.**

*** “Цэпэлія” (“cepelia”) — прыняты ў Польшчы выраз, якім у размоўнай мове азначаюцца псэўдана-родная творчасць і рамёствы. Паходзіць ад абрэвіятуры ўстановы з поўнай назвай “Centrala Przemysłu Ludowego i Artystycznego” (“Цэнтральная ўправа народнай і мастацкай творчасці”). — **Рэд.**

**** “Жураўлі” (“Журавлі”) — мужчынскі хор пры Аб’яднаньні ўкраінцаў у Польшчы, у якім сабраныя ўкраінскія сьпевакі з тэрыторыі ўсёй Польшчы. — **Рэд.**

***** Слабадзянак (Słobodzianek) Тадэвуш (нар. 1955) — польскі драматург, рэжысэр і тэатральны крытык, які ў 1992 г. напісаў драму “Прарок Ільля”. — **Рэд.**